

A fekete parttól a kék évig

Benes József emlékére

Ha csupán egyetlen mondattal kellene összefoglalni Benes József festését, így hangzana: A fekete parttól a kék évig. Természetesen azonnal hiányérzetünk támadna ezt olvasva – ahogyan hiányérzetünk támadt akkor is, amikor a művész halálhíreről értesültünk. Az utóbbit aligha tudná bármi is betölteni, az előbbi hiányt pedig legfeljebb csak töredékesen pótolhatja annak a kérdésnek a megválaszolására való törekvés, hogy vajon mi található a fekete part és a kék ég között. *Tisza-part*¹, *Szakadékos part*², *Fekete part*³ – néhány jellemző képcím a hatvanas évekből. Egyértelműen a Tisza jelentette ebben az időszakban Benes József számára a fő inspirációs forrást. Az említett festményekre is érvényes a művész által megfogalmazott gondolat, miszerint ő realista művész, tájképein azonban nem a hagyományos értelemben vett realizmusról van szó, nála ugyanis nincs helye a természetutánzásnak, egy-egy tájképi részlet megfestése csupán ürügy valamely érzés kifejezéséhez. Benes partjai nem felszínes, napfénytől rózsaszínlő partok sűrű festékrétegei, leggyakoribb színei (fekete, barna, kék, zöld) és a képcímek is jelzik, hogy bátran foglalkozik mélyebb rétegekkel. Nem célja a gyönyörködtetés, ezért nem riad vissza a Tiszához kapcsolódó ember vagy természet okozta tragédiáktól sem (*Áldozat*⁴, *Valamit visz a víz*⁵), realizmusa így a témaválasztásra is vonatkozik. A konkrét eseményből kiinduló alkotásoknál

¹ *Tisza-part*, 1960. Akvarell, 29×41 cm. Zentai Városi Múzeum

² *Szakadékos part*, 1963. Olaj, vászon, 34×50 cm. Zentai Városi Múzeum

³ *Fekete part*, 1960. Akvarell, 29×41 cm. Zentai Városi Múzeum

⁴ *Áldozat*, 1965. Linómetszet, 27×34 cm. Zentai Városi Múzeum

⁵ *Valamit visz a víz*, 1965. Linómetszet, 19×46 cm. Zentai Városi Múzeum

szinte mindig felmerül egy általános(abb) érvényű értelmezési lehetőség, így válnak például az 1970-es zentai árvíz apropóján született, vagy az 1944-es eseményeket sejtető alkotások helyszíntől és időtől független, mindig időszerű létkérdések hordozóivá.

A két part fölött megjelenik olykor a hold (*Két part között*⁶, *Télihold a szántók fölött*⁷, *Hullámos völgy*⁸), amelynek kerekje alkothatja egy félig a vízbe merülő robusztus figura fejét is (*Lehajtott fejű*⁹). A part mellett a figura a hatvanas években készült Benes-művek leggyakoribb motívuma, a kettő leginkább együtt jelenik meg, de idővel csak a képmezőt átszelő lebegő *Megfeszített*¹⁰ vagy éppen súlyosan ránehezedő *Figura*¹¹ marad.

A szemét eltakaró figurák rámutatnak Benes művészetének továbbbi kedvelt alapmotívumára, a kézre. A *Síró nő*¹² maga elé emeli hosszú, vékony ujjait, a *Piros száj*¹³ című képen pedig, mintha valaki a piros szájú arc mögül előrenyúlva helyezné annak szemére vaskos ujjait. A képmezőn túlra nyúló, a parton fekvő, a víz hullámaiból vagy a földrétegek alól az ég felé nyújtózó kéz, de sokszor éppen a kezek hiánya az, ami ezt az egyetlen motívumot a legkülönbözőbb érzések, gondolatok hordozójává teszi.

Az 1960-as és 1970-es évek során formálódó motívumkészlet végigkíséri a több mint fél évszázados életművet, mással össze nem téveszthető karakterjegyeket adva Benes József festményeinek, grafikáinak.

Vastag, fekete földrétegek között korábbi képein soha nem látott tiszta, kék felület látható azon a festményen, amely a művész búcsúztatásának helyét, idejét adja hírül. Így érnek végül célba a fekete parttól az ég felé nyújtózó kezek. Az oly sokszor megfestett súlyos föld – legyen neki most könnyű.

---

⁶ *Két part között*, 1960. Akvarell, 29×41 cm. Zentai Városi Múzeum

⁷ *Télihold a szántók fölött*, 1960 k. Akvarell, 29×41 cm. Zentai Városi Múzeum

⁸ *Hullámos völgy*, 1965 k. Linómetszet, 38×54 cm. Zentai Városi Múzeum

⁹ *Lehajtott fejű*, 1965 k. Linómetszet, 38×54 cm. Zentai Városi Múzeum

¹⁰ *Megfeszített*, 1965. Linómetszet, 60×40 cm. Zentai Városi Múzeum

¹¹ *Figura*, 1970 k. Szerigráfia, 70×50 cm. Zentai Városi Múzeum

¹² *Síró nő*, 1965. Linómetszet, 36×35 cm. Zentai Városi Múzeum

¹³ *Piros száj*, 1965. Linómetszet, 31×26 cm. Zentai Városi Múzeum